

Hållbarhet & miljö

Sollentuna församling

Revidering 2023-02-15

*Låt oss inte tröttna på att göra det som är rätt.
När tiden är inne får vi skörda, bara vi inte ger upp.
Gal 6:9*

REFLEXIONER från miljösamordnarna

Det är vid äggen jag blir stående.

Det är en dag i början av januari. Ökande räntor, elpriser och priser på basvaror har gjort att jag för första gången i mitt liv gjort en ordentlig budget för att se till att pengarna räcker och går till rätt saker. Kanske på tiden. Det är ju ändå min 48:e vinter i livet. Men så kommer jag till äggen. Insikten att de ekologiska som jag brukar ta, kostar dubbelt som andra ägg. Två olika värden sliter i mig – sparsamhet står mot medvetenhet och omsorg. Och där står vi ibland alla som privatpersoner, som kyrka, som samhälle. Vilket pris är jag beredd att betala? Pengar, tid, bekvämlighet? Och hur kan jag som står och tvekar vid äggen leda församlingens miljöarbete. Och vad är egentligen poängen med allt - när statens ambitioner verkar minska, när världens blickar riktas mot Ukraina och miljöarbetet som nu borde ta fart hamnar i skuggan. Så står jag där vid äggen och orden ur en dikt kommer till mig. Det är ur Tranströmer Romanska bågar "Du blir aldrig färdig och det är som det skall". Och så ett bibelord "Jag ser upp emot bergen: varifrån skall jag få hjälp? Hjälp kommer från himlen, som har gjort himmel och jord". Jag lyfter blicken, gör mitt val, andas ut och lägger allt - hönorna och äggen, pengarna och livet, Ukraina och världen i Guds händer och tänker "Hjälp kommer". Och kanske är det allt vi kan göra - lyfta blicken, göra vår lilla del och lita på detta: *Hjälp kommer från Herren, som har gjort himmel och jord*". Och det är mycket nog. För så är det med Guds rike; ett litet senapskorn växer en dag till ett stort träd.

Fredrik Hamrén, miljösamordnare och präst

Det skaver!

Det är mycket som skaver i en miljösamordnare. Det är trist att vara den som går runt och talar om vad som är fel, peka på soptunnan och säga att plast är plast och matavfall är matavfall. Jag kanske ger kollegor dåligt samvete för att dom inte alltid tar hållbara beslut. Men hur bra är jag? Jag cyklar och går till jobbet, men min bil går på bensin. Jag är expert på sopsortering, men hur ser mina inköp ut? När jag står där vid fruktdisken och är obeslutsam. Ska jag köpa svenska äpplen för 49 kronor kilot, eller ekologiska äpplen från Argentina för 39 kronor kilo eller äpplen från Polen som kostar 25 kronor kilot? Och varje dag kommer jobbiga klimatnyheter som ökar skavet; Pakistan drabbas av tropiska stormar och människor drunknar i översvämningar. På Afrikas horn dör människor av svält på grund av omfattande torka och missväxt. Samtidigt! För att det är obalans i klimatet på grund av hur vi, på framför allt vår del av jordklotet, lever. I Sverige konsumerar vi som om vi hade fyra jordklot till förfogande. Den sk "Overshoot Day" för hela vår planet infaller tidigare och tidigare varje år. 2022 var det 28 juli. Det innebär att då började vi konsumera från 2023 års budget, för jordens förnybara resurser. Det som ska räcka till våra barn och barnbarn. Vad är mitt bidrag till eländet? Eller är det så att eländet minskar något genom mitt arbete som miljösamordnare i Sollentuna församling? Jag vill tro det, trots skavet!

Irène Bond, miljösamordnare och ledningsadministratör

Miljösamordnarna Fredrik Hamrén och Irène Bond tillsammans med Robert Lindbäck, Lena Seveborg och Wioletta Abramczyk. Pilgrimsvandringen från Sollentuna till Storkyrkan är just avslutad och gudstjänsten som uppmärksammar de utdöende arterna ska strax börja. 1/6-2022

Innehåll

1.	Om Sollentuna församling	4
2.	Sollentuna församlings vision & miljöpolicy	5
3.	Miljöarbetets organisation och struktur	6
4.	Utdrag ur Församlingsinstruktionen	7
5.	Nulägen, delmål och aktiviteter	8
	I. Gudstjänst, undervisning, diakoni	8
	II. Mission & kommunikation	
	III. Fastighet: Byggnader	
	IV. Fastighet: Mark	
	V. Ekonomi, inköp, policyer	
	VI. Tjänsteresor, gruppresor, transporter & fordon	
6.	Utbildningsplan och genomförda utbildningar, deltagarlistor	28
7.	Kommunikationsplan	32

Bilagor

1.	Aktivitetsdagbok	34
2.	Deltagare i utbildningar	38
3.	Tidigare genomförda utbildningar	40
4.	Upphandlings- och inköbspolicy	41
5.	Miljöpåverkande installationer	42
6.	Miljöaspektregister	58

Kontaktuppgifter

Kyrkoherde

Robert Thysell

Robert.thysell@svenskakyrkan.se

Miljösamordnare/präst

Fredrik Hamrén

fredrik.hamren@svenskakyrkan.se

Miljösamordnare/administratör

Irène Bond

irene.bond@svenskakyrkan.se

1. Om Sollentuna församling

I Sollentuna bor cirka 76 000 personer. Precis som många andra församlingar märker vi av medlemsförändringen, i december 2022 är knappt 45 % medlemmar i Svenska kyrkan.

Sollentuna församling har en historia som sträcker sig tillbaka till medeltiden.

Sollentuna kyrkas äldsta delar är från 1100-talet, byggd som dåtidens kyrkor. 2020 var Sollentuna kyrka stängd för renovering och återinvigdes på nationaldagen 2021. 1930 tillkom S:t Eriks kyrka. Kummelby kyrka byggdes 1957 och Edsbergskyrkan 1972. När Kummelby kyrka blev för liten revs den för att ge plats för nya Kummelby kyrka 2000. Turebergskyrkan, granne med Sollentuna centrum och pendeltågsstationen, tillkom 2010.

Inom församlingen finns tre begravningsplatser; Sollentuna kyrkogård, Silverdals griftegård och S:t Eriks begravningsplats med kapell; Stillhetens kapell, Garnisonkapellet samt Silverdalskapellet som även inrymmer ett krematorium med två ugnar. Det finns två församlingshus, ett i centrala Sollentuna som tidigare var kommunalhus (1947), tills församlingen köpte det 1978 och S:t Larsgården (1994) som ligger i anslutning till Sollentuna kyrka.

I församlingen finns drygt 80 medarbetare samt att det tillkommer cirka 15 säsongsarbetare på Begravningsenheten under sommarhalvåret. Församlingens kyrkoverksamhet genomförde en omorganisering fr o m 1 juni 2022 och är nu indelad i tre pastoralområden. I pastoralområde norr finns Sollentuna kyrka och Edsbergskyrkan och i pastoralområde söder finns Turebergskyrkan och Kummelby kyrka. Respektive kyrka har ett arbetslag, men man samarbetar inom pastoralområdet. Till pastoralområdet gemensamma funktioner hör bokningen, häktes- och sjukhuskyrkorna. I Församlingshuset, tillsammans med samtalsmottagningen Livscentrum, finns "Stödet" dvs församlingens administration med bl a ekonomi, HR, IT, kommunikation. De tre begravningsplatserna samt krematoriet tillhör Begravningsenheten.

Sollentuna församling är idag en av Svenska kyrkans större församlingar. Inom församlingen finns ett stort och levande gudstjänstliv. Under pandemiåren var det mycket som sattes på paus eller genomfördes digitalt. Det finns ett stort engagemang för det internationella arbetet som visar sig bland annat i insamlade medel, till exempel samlades 597 973 kr in till Act Svenska kyrkans faste- och julkampanjer under 2021.

2. Sollentuna församlings vision & miljöpolicy

Foto: Rolf Mattsson, Ikon

Kyrkoverksamhetens vision uttrycks i församlingsinstruktionen:

Vi har en dröm för människorna i Sollentuna, en vision: Vem du än är, hur du än levt, hur du än lever, vad du än står i... Gud är inte långt borta från någon enda av oss, Gud vill oss väl och vill hjälpa oss var dag: **Var dag med Gud.**

Vi har ett uppdrag bland människorna i Sollentuna, en mission: att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, **Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas**. Allt annat som församlingen utför är stöd för och konsekvens av denna grundläggande uppgift.

Begravningsverksamheten uttrycker sig genom sitt måldokument:

Våra kyrkogårdar, vårt krematorium och vårt arbete inger besökare och gravrättsinnehavare, oavsett tro och tillhörighet, en känsla av omsorg, trygghet, tröst och tillit till att allt sker med god etik och värdighet. Vårt arbete kännetecknas av professionalitet, kompetens, dialog, tillgänglighet och hållbarhet.

Vår gemensamma utmaning är: "Skapelsen återupprättas – vi tänker hållbart i allt"

- Vårt arbete präglas av att vi bidrar till att de globala målen uppnås, Agenda 2030.
- Vi gör avtryck på rätt sätt med målet att verksamheten ska vara klimatneutral 2030.
- Vår omtanke syns var dag i ett hållbart arbete för varje människas andliga, psykiska och fysiska hälsa
- Vi arbetar med Svenska kyrkans miljöledningssystem

Inom ramen för miljöledningssystemet:

- arbetar vi för ständiga förbättringar inom hållbar utveckling.
- håller vi oss uppdaterade och följer de lagar som finns inom området.

Beslutat av Kyrkorådet 2021-02-09

3. Miljöarbetets organisation och struktur

I Sollentuna församling är miljöarbetet organiserat på följande sätt:

Kyrkorådet har det övergripande strategiska ansvaret. Övergripande mål, vision och miljöpolicy fastställs av kyrkorådet. Senaste uppdateringen av policyn beslutades 9 februari 2021.

Kyrkoherden är ansvarig för att miljöarbetet fortskrider i praktiken och att rutiner för miljöarbetet integreras i arbetsuppgifterna. Kyrkoherden beslutar, i samråd med miljösamordnarna, om ändringar i rutiner för miljöarbetet. Till stöd för detta arbete, finns två miljösamordnare och en referensgrupp. Miljösamordnarna sammanställer och dokumenterar miljöarbetet i församlingen, och sammankallar referensgruppen. Referensgruppen används som bollplank och pådrivare. Församlingens miljösamordnare är Fredrik Hamrén, präst och Iréne Bond, ledningsadministratör.

Referensgruppen består av sex personer och drivs av miljösamordnarna.

I referensgruppen ingår: Wilhelm Landréus, bitr kyrkogårdschef, Helena Lundén, kyrkvaktmästare, Per Jerkéus, fastighetssamordnare och Camilla Belusa, kommunikatör. Kyrkoherden deltar i gruppens arbete i mån av tid.

Uppdraget för miljösamordnarna tillsammans med referensgruppen är:

- att samordna och föreslå delmål, åtgärd, tidplan och ansvarig.
- att bereda för beslut i miljö och hållbarhetsfrågor i ledningsgrupp och/eller kyrkoråd.
- att ansvara för översyn och uppdatering av vision, miljöpolicy och övergripande mål
- att samverka med kommunikationsenheten för att synliggöra miljöarbetet, såväl internt som externt
- att ha en stödjande funktion till de lokala arbetslagens miljö- och hållbarhetsarbete.
- att ansvara för att intern uppföljning sker i slutet av varje kalenderår

Utbildningsansvar

Miljösamordnarna identifierar utbildningsbehovet och ordnar relevanta utbildningar.

Utbildningsansvarig på övergripande nivå är HR.

Uppföljning (jan 2023) En översyn av organisationen ska göras. Hur får vi det lokala arbetet att tända igen? Och hur får vi med förtroendevalda?

Nödlägesberedskap

Församlingen har en krisplan som utgår från ett symtombaserat arbetssätt. I

begravningsverksamheten finns flera dokument för nödlägesberedskap och riskanalys som innefattar nödlägen som brand, större kemikalieutsläpp etc.

Miljölagar

Vi håller koll på miljörelaterade lagar och regler som gäller för våra verksamheter genom den digitala miljölaglistan Notisum.

[illegible]

Vår kvalitetssäkring är: säker och trygg miljö, etik och hållbart tänkande, barnkonsekvensanalys föregår viktiga beslut och utveckling och framtidstro för församlingen och kyrkan.

Vår kyrka drivs fram av förändringar. Vi rustar oss nu för framtiden med en kyrka som finner den form och gestaltning som är bäst anpassad för Sollentuna utifrån omvärld och analys. För utmaningarna ansvarar kyrkofullmäktige som har det övergripande ansvaret för de strategiska och ekonomiska frågorna. Våra utmaningar är:

Vårt arbete präglas av att vi bidrar till att de globala målen uppnås, Agenda 2030. Vi arbetar med Svenska kyrkans miljöledningssystem med målet att diplomeras för fas tre 2022. Utmaningen är att göra avtryck på rätt sätt med målet att verksamheten ska vara klimatneutral 2030.

Jesus gick från by till by, "till detta har jag blivit utsänd". Han mötte människor, undervisade, predikade och frågade "Vad kan jag göra för dig?" Vårt arbete för Guds rikes utbredande är att vara en kyrka i rörelse, att vara där människor är; häktet, skolor, busshållplatsen, mobiltelefonen. Utmaningen är att svara an mot människors behov, andligt och existentiellt, och att vi gör detta såväl i fysiska möten som digitalt.

En kyrka som verkar i ett mångkulturellt, sekulariserat samhälle där människors vilja att ingå i kollektiva rörelser minskar, ställs inför nya villkor och utmaningar. Trots starka individualistiska och rationella strömningar, kvarstår människors behov av tro och hopp. Vårt arbete är att möta dessa utmaningar med frimodighet och forma organisationen utifrån de resurser vi har att tillgå så att så många som möjligt kan möta evangeliet och finna ett liv i tro.

5. Lägesbeskrivningar våren 2021 samt delmål med aktiviteter

I. Gudstjänst, undervisning, diakoni

Ur FIN "... och Guds rike utbreddas" – Vi tänker en kyrka i rörelse. Jesus gick från by till by, "till detta har jag blivit utsänd". Han mötte människor, undervisade, predikade och frågade "Vad kan jag göra för dig?". Vårt arbete för Guds rikes utbredande är att vara en kyrka i rörelse, att vara där människor är; häktet, skolor, busshållplatsen, mobiltelefonen. Utmaningen är att svara an mot människors behov, andligt och existentiellt, och att vi gör detta såväl i fysiska möten som digitalt"

Övergripande mål för hela den pastorala verksamheten

Vårt uppdrag och mission är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. I vår tro och i uppdraget att återupprätta skapelsen ingår att människan är skapad av Gud med den unika uppgiften att skydda och vårda planeten. Genom vår pastorala verksamhet väcker vi hopp och frigör handlingskraft för denna uppgift.

Övergripande mål för gudstjänst Hela livet är en gudstjänst. Genom dopet är vi alla i Guds tjänst och kallade till den stora uppgiften: Du ska älska. Vi delar tro och vi delar liv. Gudstjänsten är här och nu, samtidigt utan gräns i tid och rum. I vår församling finns en spännvidd, spänst och spänning i hur gudstjänstlivet formas. Människors liv, behov och önskemål är väsentliga faktorer. "Vad vill du att jag ska göra för dig?" frågade Jesus. Församlingens uppdrag är att gestalta och sprida det glada budskapet, evangeliet, vilket också är ett engagemang för miljö, fred och rättvisa. Tillsammans skapar vi gudstjänster som hjälper människor att finna en tro på Gud, ett hopp som bär och ett liv i kärlek och fred, med Gud natur och människor.

LÄGESBESKRIVNING – Gudstjänst och musikliv

Sollentuna församling har ett rikt gudstjänstliv. En vanlig söndag firas gudstjänst i de fyra kyrkorna. Hållbarhetsperspektivet kommer till uttryck i exempelvis kyrkans förbön och predikan. Vi har arbetat med ambitionen att skapelsen och hållbarhetsperspektivet på något sätt kommer till uttryck i varje gudstjänst, men det är en ambition som vi behöver påminna varandra om och ständigt återkomma till.

Det finns också några återkommande händelser som anknyter till hållbarhetsperspektivet. Earth Hour brukar uppmärksammas med en konsert i en av våra kyrkor och på Kristihimmelsfärdsdag firas gökotta där skapelseperspektivet naturligt finns med. Något som skulle kunna utvecklas är att hitta några gemensamma dagar eller perioder då hållbarhetsperspektivet finns med i alla våra kyrkor till exempel i anslutning till Skapelsetid.

Hållbarhetsperspektivet finns med när församlingen tar fram kollektändamål som överensstämmer med natur-, miljö och sociala projekt.

Vi har arbetat med att få "gröna" altarbord i våra kyrkor. Oblaterna och nattvardsvinet är ekologiskt producerade. Vi har haft en inspirationsdag för att börja tänka mer ekologiskt och närproducerat kring våra altarblommor. I Turebergskyrkan ansvarar en frivillig för altarblommorna med egen odling på

kolonilott som bas. Övriga kyrkor köper i nuläget huvudsakligen in altarblommor från blomsteraffärer.

I Kummelby kyrka skänks brödet till kyrkfikat från Gateau bageri.

Det som beskrivits ovan är så klart ett sorts normalläge innan pandemin. I januari 2021 firar vi på grund av corona-anpassningar endast digitala gudstjänster.

Vi använder dekorationer utifrån hållbarhetsaspekter och blommor utifrån årstid. Vi undviker importerade blommor

Övergripande mål för diakoni Vår diakoni syftar till att erbjuda rum för omsorg och gemenskap, verktyg till förändring och problemlösning. Vi är en diakonal församling där vi tjänar andra och varandra. Vår diakoni kopplar samman människor som hjälper och stöder varandra. Vår diakoni är lokal och global, här och nu och över gränser. Det diakonala arbetet präglas var dag med Gud, människor och natur. Vår omtanke syns var dag i ett hållbart arbete för varje människas andliga, psykiska och fysiska hälsa.

LÄGESBESKRIVNING – Diakoni

Ett av målen med församlingens diakoni är att långsiktigt främja hälsa, relationer och välbefinnande för att möta allmänmänsklig, social och psykisk problematik. Detta kommer idag till uttryck i verksamheter som pilgrimsvandring, yoga och Hela dig och i mötet med människor i och kring soppluncher och gudstjänster. Allt det här kan beskrivas som ett socialt hållbarhetsarbete med inslag av ekologisk hållbarhet som kommer till uttryck i pilgrimsvandringarnas närhet till skapelsen och i att soppan som serveras är ekologisk. En utmaning för framtiden skulle kunna vara att inspirera dem som leder verksamheterna till att ännu mer se och uttrycka de olika hållbarhetsperspektiven i det vi redan gör. Projekt pallkrage påbörjades under 2019 i samarbete med begravningsenheten och innehåller bl a tankar om ett växthus - en mötesplats där både växter och människor kan växa och tillsammans leva hållbart.

Vi arbetar via kollekt, insamlingar och bidrag med målet att större delen ska tillfalla ändamål som bidrar till en hållbarare värld. Under 2020 var det fem församlingskollekt med uttalat hållbarhetstema.

Under hösten 2020 startade ett samarbete med Willys matbutik där vi får mat som annars skulle slängas från butiken. Detta innebär att vi kan dela ut matkassar varje vecka till behövande familjer.

Övergripande mål för undervisning Vi är en lärande församling som rustas så att vi förmår fatta bredden och längden och höjden och djupet och lära känna Kristi kärlek som är väldigare än all kunskap. Vi lär av andra och varandra, i och utanför församlingen. Vi delar skickligheter, erfarenheter och yrkeskunskaper med varandra. Undervisningen ger ett utflöde i vardagstro och teologi. Den rustar oss att växa i tro, för var dag med Gud, och med hoppet om evigheten. Vi sprider kunskap om

våra traditioner, Bibelns berättelser och budskap för att bli en utgångspunkt för ett kristet liv. Undervisningen leder till att människor växer i tro, för vad dag med Gud, människor och natur. Vår undervisning präglas av att vi ser ett sammanhang mellan varje individs andliga, psykiska och fysiska hälsa och vår planets välmående.

LÄGESBESKRIVNING – Undervisning

I församlingens undervisning för barn och unga som sker i exempelvis söndagsskola och i samband med körverksamhet och konfirmation finns miljö- och hållbarhetsperspektivet och omtanken skapelsen och jordens resurser med som en viktig del. En stor del av verksamheterna är inköp till olika pedagogiska pysselprojekt och dylikt, där pedagogerna i första hand använder och lånar material som redan finns i de olika distrikten istället för att handla nytt. Miljö och hållbarhetsutbildning finns med i församlingens årshjul för utbildning, och man har gjort satsningar för att förtroendevalda i kyrkorådet och konfirmander ska känna till sambandet mellan församlingens miljöarbete och skapelseperspektivet. Vi gör även perspektivet hållbar utveckling synligt i vår körverksamhet genom miljö- eller skapelserelaterade sångtexter samt genom återanvändning av notblad och digitala utskick till föräldrar.

Vi har rustat medarbetarna att tänka hållbart genom att genomföra ett projekt med kursen "Tänk hållbart – av jord är du buren"

Siv Ingels Lindgren, biolog och diakon tillsammans med Fredrik Hamrén, präst, förbereder kursen "Av jord är du kommen" som genomförs våren 2023

Interiör i växthus på Höganäs kyrkogård – ett av de studiebesök som Projekt pallkrage gjorde. 16/9-2021

GUDSTJÄNST UNDERVISNING DIAKONI					
DELMÅL	ÅTGÄRD/AKTIVITET	RESURSER	ANSVARI G	PLANERAT FÄRDIG- DATUM	KLART/ UPPFÖLJNING
Våra altarbord är hållbara avseende blommor och dekorationer	1. Vi använder blommor/dekorationer utifrån hållbarhetsaspekter, blommor utifrån årstid och undviker importerade blommor	Vaktmästare, Präster	Respektive DC	Maj 2022	Dec 2022
	2. Vi ställer krav på blomsterleverantören avseende miljövänliga/ekologiska blommor/växter (fossilfri leverans)			Maj 2022	Dec 2022
	3. Vi slutar följa "Dagbok med kyrkoalmanacka" och dess blomsterförslag	Präst, vm	Kyrkoherde	Febr 2022	Dec 2022
	4. Utbildning i alternativa altardekorationer	Extern tjänst/Kg	Vm-samordnare	Hösten 2022	Okt 2022
Vi firar gudstjänster som uppmärksammar skapelsen	Earth Hour – Andakt med musik i någon av kyrkorna	Gällande budget	Resp DC	Mars 2022	Mars 2022
	Göra materialet Skapelsetid känt bland församlingens präster.	Hemsida för skapelsetid	Präst-miljösamordnare	Våren 2022	Våren 2022
	Fira gudstjänster som uppmärksammar skapelsen under perioden för Skapelsetid	Prästkollegiet	Respektive distriktschef	Perioden 1/9 – 4/10 varje år	Okt 2022
	Klimatfasta	Prästkollegiet	Präst-miljösamordnare	2/3–16/4	Våren 2022
Vi förebygger existentiell ohälsa	Projekt Pallkrage Bygga växthus	Pallkragegruppen	Projektledare Monika R		
	Studieresa till Skåne för pallkragegruppen	Åkersberg, Höganäs församling m fl	Projektleader Monika R	Sept 2021	Sept 2021
	Skapa en projektplan, Utredda möjligheterna att bygga växthus på Soll kg	Budget 2022, pallkragegruppen	Projektleader Monika R	Feb 2022	Våren 2022
	Projektet sätts på paus			2022	2023
Hållbara barn	Utbilda planetskötare		Pedagog Kummelby	Löpande	2022
Hållbara vuxna	Vi bjuder in Samuel Hall från Fridays for Future	Kultureberg	Per Ö	Hösten 2022	2022

Vi uppmärksammar Sollentuna-bornarna på klimatmötet i Glasgow	Walk for Future Stötta Frestas klimatbön dagen före (31/10)	Volontärer	Pilgrimsd iakon	Hösten 2021	2021
Sambandet mellan kristen tro och ansvar för skapelsen ingår i konfirmandläroplanen	Göra konfirmandläroplan	Präster, pedagoger, ungdomsledare	Konfirmandsamordningsgruppen	Pågående	
Vi ser till att kurser/läger lever upp till våra hållbarhetsförväntningar	Skapa och använda en checklista för att underlätta bokning och planering av kursgård	Chefen för gemensamma funktioner	POC, kh	Våren 23	

KULTUREBERG

EN KVÄLL OM KLIMATET med Samuel Hall från Fridays for Future

Samuel Hall studerar till präst och sätter in klimatfrågan i ett existentiellt perspektiv. Under kvällen berättar vi om hur vi kan behålla framtidsnoppet i en värld full av krisrapporter? Vad kan vi som enskilda individer göra för klimatet? Vad gör kyrkan för klimatet? Lär frågan om fred och klimat ihop?

Tid: Torsdag 1/12 kl.19.00 Föredrag, frågestund, fika och lönandakt
Plats: Turebergskyrkan

Svenska kyrkan
SOLLENTUNA

Turebergskyrkan bjuder in till Kultureberg en gång i månaden

Walk for Future genomfördes även i Sollentuna, bland annat i samband med vårutflykten för all. personal 8/6-2021

II. Mission/kommunikation

Övergripande mål Vi tänker hållbart i allt och det kommer också till uttryck i vårt missions/kommunikationsarbete genom att de internationella projekt som vi stöder leder fram till ett hållbarare liv för fler. Församlingen har ett stort engagemang i internationellt stöd- och hjälparbete, dels i lokala långsiktiga projekt och dels i aktiviteter och engagemang i Svenska kyrkans internationella arbete. Vår sändning i världen uttrycks genom gudstjänst, undervisning och diakoni, församlingens övriga verksamheter och funktioner – live eller digitalt.

 Kyrkoherde Robert Thysell informerar i samband med digital storsamling för all personal 19/10-21.	 Julnattsmässa i S:t Eriks kyrka, via Facebook 2021.	 Hälsning från Magister Kyrkråtta m fl till alla via Instagram, julen 2022.
---	---	--

LÄGESBESKRIVNING – Mission/kommunikation

Kommunikationen har förflyttats från tryckt till digital media, "Kyrkporten" ges ut som annonssida i lokaltidningen Mitt i Sollentuna ungefär en gång i månaden. Tidigare fanns i nästan varje utgåva en artikel som relaterade till församlingens miljöarbete, det utrymmet finns inte längre. Hemsidan är det kommunikativa navet och uppdateras regelbundet. Församlingens gemensamma facebook-sida driver trafiken till hemsidan. Vid ACTs två stora årliga insamlingskampanjer samlas pengar in med hjälp av kommunikationsinsatser

I samband med Coronapandemin blev det ett större fokus på egenproduktion av filmer och digitala sändningar samt ökad närvaro på Facebook, Instagram och Youtube.

ACTs Insamlingskampanjer 2022 – Fastekampanjen "Dela lika under samma himmel" resp julkampanjen "Bryt en tradition"

MISSION & KOMMUNIKATION					
DELMÅL	ÅTGÄRD/AKTIVITET	RESURSER	ANSVARIG	PLANERAT FÄRDIG-DATUM	KLART/UPPFÖLJNING
Inspirera och ge kunskap om församlingens miljö- och hållbarhetsarbete till sollentunaborna	Göra kommunikationsplan Skapa digitalt nyhetsbrev	Miljösamordnarna	KOM-enheten	2022	2022
Vi samlar in pengar till ACTS kampanjer – målet är 200 000kr (2020 var det 158319:50)	Information i "Kyrkporten" och på sociala medier och hemsida. Kollekter Insamlingsaktiviteter	Kommunikationsenheten, enligt kommunikationsplanen. Internationella grupperna Ansvarig i varje distrikt	Samordnaren för int grupperna	2022	Januari 2022 (2021= 597 973 kr)
7 (2021 var det 6) av församlings- (eller områdes)-kollekterna ska ha ekologiskt hållbarhets-tema	Kollektändamålen beslutas av KR	Kollekthandläggare	Kyrkoherden	Beslut i dec 21	December 2022

III. Fastighet: Byggnader

Ur FIN Sollentuna församling har en historia som sträcker sig tillbaka till medeltiden. Sollentuna kyrkas äldsta delar är från 1100-talet, byggd som dåtidens kyrkor. Ett Guds hus, ett påtagligt skydd för människor undan fiende och hot, en tillflykt och trygghet för folket. Kyrkan återöppnas efter renovering maj 2021. Ursprungligen var församlingen en del av Eds pastorat med Sollentuna kyrka som huvudkyrka i pastoratet sedan 1918. 1930 tillkom S:t Eriks kyrka. 1962 blev Sollentuna församling en egen församling och flera kyrkor tillkommer, Kummelby kyrka 1957 och Edsbergskyrkan 1972. När Kummelby kyrka blev för liten revs den för att ge plats för nya Kummelby kyrka 2000. Turebergskyrkan, granne med Sollentuna centrum och pendeltågsstationen, tillkom 2010 och är den fortsatta berättelsen i historien om Sollentuna församlings kyrkorum – Guds kyrka för oss människor.

Övergripande mål Vi minskar energiförbrukningen för alla byggnader så nära det går som om att huset är nybyggt. Användandet av kemikalier och avfall minimeras för att inte belasta miljön och skada människors hälsa. Det sker genom ständiga förbättringar och genom att följa lagstiftningen. Församlingen har ett fungerande källsorterings- och kretsloppssystem. Vi arbetar för att vara klimatneutrala 2030.

Lägesbeskrivning och delmålssammanställning av "Fastighet byggnad" har på grund av organisations- och personalförändring inte kunnat genomföras på ett tillfredsställande sätt. De som nu är ansvariga sätter vissa frågetecken till det som var nuläget i januari 2021. Att ändra texten är dock inte meningsfullt då det är svårt att i efterhand rekonstruera hur lägesbeskrivningen exakt borde sett ut.

LÄGESBESKRIVNING År 2014-2015 gjordes en inventering av fastighetsbeståndet och dess status ur ett energieffektiviseringsperspektiv som gav riktning för vilka insatser som var av betydelse och vilka prioriteringar som bör göras. Vi arbetar sedan 2020 med Svenska kyrkans fastighetsregister. Arbetet med en lokalförsörjningsplan pågår.

Uppvärmning och ventilation

Vi genomför OVK (**O**bligatori**k** V**e**ntilations- **K**ontroll) regelbundet och följer upp energianvändningen (inkl. elförbrukning) via faktura/ekonomiskt utfall. Vi gör energieffektiviseringar som följs upp. Vi har installerat värmeåtervinning bl a i Silverdalssalen

Vi optimerar driften av ventilation när det gäller tider och flöden.

Krematoriet värmer sitt eget hus, men tar hjälp av en byggfläkt för att värma Silverdalskapellet

I samband med att nya lyktstolpar monterades på Silverdals griftegård byggdes en kulvert till personalbyggnaden för att på sikt kunna tillvarata överskottsvärme från krematoriet.

Även Silverdalssalen tar hjälp av byggfläkt i samband med babyverksamhet pga av golvkyla

En mätare har monterats på Sollentuna kyrkogård för att mäta energiförbrukningen.

El

Vi köper grön el från Sollentuna energi och har installerat timers där det är möjligt. Vår säkringsstorlek på elmätare är anpassad efter aktuell belastning.

Vi byter till effektivare ljuskällor allt eftersom och har nu LED-belysning i de flesta lokaler. Dessutom är belysningen programmerad och slås av när larmen går på. I alla miljöer där det vistas barn finns det jordfelsbrytare.

Vid våra naturnära lokaler slås fasadbeslyningen av nattetid, för att gynna fladdermössen. Eftersom de bara jagar i mörker leder de dygnet-runt-upplysta fasaderna till att dom svälter ihjäl.

Delar av utomhusbelysningen vid Silverdalssalen lyser 24 timmar/dygn

Sedan hösten 2020 går det att släcka i korridorerna i Kummelby kyrka, där strömbrytare tidigare saknades.

Edsbergkyrkan budgeterade för projektering av solpaneler 2020, med montering 2021. Det blev avslag eftersom energiproduktionen blev för låg.

Motorvärmare till församlingens två bilar (hybrider med gasdrift) är installerade/monterade

Vi har inga laddningsstolpar.

Vi har uppdaterat brandskyddsrutinerna enligt BKV och SBA (**S**ystematiskt **B**randskydds **A**rbete).

Vatten

Vi mäter hur mycket vatten vi använder varje månad. Vi har möjlighet att använda dagvatten från Norrviken för bevattning på Sollentuna kyrkogård. Vi har olje- och fettavskiljare i avlopp där det är befogat, t ex vid kyrkogårdarna.

Avfall

Där miljöarbetet syns mest är i den dagliga avfallssorteringen. Avtal finns med en entreprenör som omhändertar merparten av sorteringssopor för återvinning för samtliga enheter och distrikt. Det kommunala energi- och miljöbolaget tar hand om hushållskompost och brännbara sopor. Vi lämnar in alla uttjänta kontorsmaskiner och telefoner till vår IT-samordnare och använder våra tekniska "prylar" tills de går sönder. Begagnat kontorsmaterial återanvänds. Begagnade möbler sänds till ett centralt

beläget förråd i församlingen för eventuell återanvändning. Vi undersöker alltid om vi kan använda begagnade möbler, lampor och textilier innan vi köper nytt. Tonerkassetter och bläckpatroner sorteras enligt instruktion från tillverkaren.

Personal utnyttjar möjligheten att ha digital prenumeration på Kyrkans Tidning för att minska pappersåtgången.

Sopkärl för alla väsentliga avfallskategorier finns. Hanteringen varierar mellan enheter och distrikten beroende på lokalernas utformning. Hyresgästerna Kaffemakaren och Blomsterkiosken har egna sorteringskärl vid Silverdalssalen. Externa hyresgäster förväntas ta hand om sina egna förpackningssopor (kompost och brännbart finns) vilket inte alltid efterlevs.

S:t Eriks kyrka har ingen sortering, det innebär att allt hamnar bland brännbart även kompostsopor. Det farliga avfallet samlas in och lämnas till SÖRAB. Se också under **IV Kyrkogårdar**

Krematoriet har avtal med Fönix Miljö för hämtning av det metallskrot som uppstår vid kremationer

De externa kursgårdar som vi använder har miljötänk med sopsortering etc.

För att uppnå ett grönt bokslut mäts mängden sopor, bränsleåtgång på församlingens bilar mm

Kemikaliehantering

Vi har säkerhetsdatablad för all våra kemikalier och det finns en upprättad lista över alla farliga produkter som vi använder. Vi prenumererar på tjänsten Chemgroup mini för att underlätta arbetet med hantering av kemikalier, men används inte då implementeringen av systemet har inte har fungerat. Det finns en medvetenhet om kemikaliernas påverkan på miljön och därför väljer vi alltid den bästa produkten först.

Upphandling pågår av städentreprenad där krav ställs på att städmetoden ska påverka miljön så lite som möjligt.

Vår tvätt sköts så miljöanpassat som möjligt.

Krematoriet/Silverdalskapellet

Silverdals krematorium har tillstånd att utföra 3 000 kremationer per år. Det finns avtal med, 18 församlingar. Krematoriet har två ugnar men endast en rökgasrening, man använder RME (ett giftfritt drivmedel som framställs av raps och biometanol). Inom en 5–10-årsperiod planeras för en omfattande renovering/ombyggnation och i samband med den kommer det att bli ytterligare rökgasrening

FASTIGHET BYGGNAD/ AVFALL					
DELMÅL	ÅTGÄRD/AKTIVITET	RESURSER	ANSVARIG	PLANERAT FÄRDIG- DATUM	KLART/ UPPFÖLJNING
Sopsortering av matavfall vid alla lokaler	Ordna hämtning av matavfallssopor vid S:t Erik Silverdalssalen, Krematoriet		Fastighetsansvarig	Hösten 21	Hösten 21
Hantera metall- och stearinrester på ett hållbart sätt	Vi samlar in ljuskoppar i samarbete med omsorgsföretaget Fuga	Vm i Tureberg	Fuga	2022	2022
Vi har koll på energiförbrukningen fastighetsvis	Kartläggning av förbrukning och avtal.	Samordning med andra arbeten i fastigheterna, Fastighetskoordinator	Fastighetsansvarig, kyrkogårdschef	2022	

Vi återvinner värme från krematoriet	Koordinera med kommande renoveringsprojekt. Identifierat som betydande miljöaspekt (klimatpåverkan). Projektera och äska pengar	Budget	Fastighets-ansvarig SSKF Stiftet	2023 ->	
Vi ersätter el-uppvärmningen i S:t Eriks kyrka	Undersökning om alternativen bergvärme vs fjärrvärme	Budget 2023	Fastighetsansvarig	2023	
Vi minskar nattbelysning i Kummelby kyrka.	Omprogrammering av styrenhet.	Budget	Fastighetsansvarig	2020	Maj 2020
Vi fixar belysningen vid Silverdalssalen som lyser dygnet runt	Ersättas med reläbelysningen				Feb 2021
Vi sänker energiförbrukningen i alla våra lokaler. (Från 2 miljoner kwtimmar)	Projektera och äska pengar Optimera värme- och ventilationssystem	Budget	Fastighetsansvarig	Löpande	
	Vi kompletterar eluppvärmningen i Edsbergskyrkan med fjärrvärme	Budget 2023	Fastighetsansvarig	2023	
Vi använder solen som energikälla	Utreda bästa plats (måste inte vara tak) för bästa investering.	Budget 2023 Kristina S, Sthlms stift	Fastighetsansvarig	2023	
	Skapa förutsättningar för solpaneler på Silverdalssalens tak Optimera takytan i samband med renovering	Budget 2021	Fastighetsansvarig	Hösten 2021	2021
Minska energiförbrukningen i Silverdalssalen	Installera luftvärmepump	Budgeten	Fastighetsansvarig	Hösten 2022	Dec 2022
	Åtgärder enligt värmeutredningen. Ev byta radiatorer (kapellet) och skaffa nya dörrar (Silverdalssalen) för att minska användningen av byggfläktar som värmekällor.				
Vi hanterar kemikalier och farligt avfall med hög säkerhet.	Kemikaliebanta! Alla vm m fl har kunskap om, tillgång till och kan hantera chemgroup-appen	Per Jerkérus	Arbetsmiljökommittén	Utbildning januari 2023	
Vi säkerställer att inköpt byggmaterial miljöbedöms och	Vi använder Sunda Hus eller Byggvarubedömning (BASTA och Svanen finns också) för att identifiera bygg- och	Kristina Segerström, Sthlms stift	Tofab?	2023	

dokumenteras. Kravställning innebär ingen extra kostnad och ska ej förväxlas med certifiering.	renoveringsprojekt och i upphandling begära byggvarubedömning (viktigt ur miljöaspekt)				
--	--	--	--	--	--

Vi tar vi emot ljuskoppar från värmeljus, ett uppdrag från den kommunala omsorgsverksamheten Fuga. Fuga-medarbetarna skrapar ur stearinen och gör nya ljus. De petar också loss metallplattan som sorteras för sig och aluminiumkoppens för sig. Detta skickas sedan till återvinning.

IV. Fastighet: mark

Ur måldokument för begravningsverksamheten

Våra kyrkogårdar, vårt krematorium och vårt arbete inger besökare och gravrättsinnehavare, oavsett tro och tillhörighet, en känsla av omsorg, trygghet, tröst och tillit till att allt sker med god etik och värdighet. Vårt arbete är värderings- och lagstyrt och ska kännetecknas av

- Professionalitet och kompetens
- Dialog och tillgänglighet
- Hållbarhet

Inom församlingen finns tre begravningsplatser; Sollentuna kyrkogård, Silverdals griftegård och S:t Eriks begravningsplats med kapell; Stillhetens kapell, Garnisonkapellet samt Silverdalskapellet som även inrymmer ett krematorium. Dessutom finns församlingshus mm.

Övergripande mål Sollentuna begravningsverksamhet tar hänsyn till miljöaspekter samt väger in ekologiska och estetiska konsekvenser i alla beslut som tas.

Våra kyrkogårdar är samhällets gröna lungor. Vi arbetar för att vara klimatneutrala 2030.

LÄGESBESKRIVNING – Maskin och fordonspark

Kyrkogårdarnas större maskiner så som grävmaskiner, hjullastare, lastbil, personbilar och åkgräsklippare tankas alla med HVO, medan de mindre fordonen som truckar, microtruckar och mopeder är eldrivna.

Redskapsmaskiner som används frekvent finns som både el och bensin. De som går på bensin tankas med alkylatbensin. Exempel på redskapsmaskiner som går på bensin är dom flesta lövblåsar, handgräsklippare (det finns tre elgräsklippare), motorsågar, vissa trimrar och röjsågar samt några udda maskiner som används ett fåtal gånger om året så som snöslunga, slätterbalk och ogräsbörste. Övriga maskiner som häcksaxar och de flesta trimrar är eldrivna.

Klippning

Gräset på gravkvarteren klipps efter behov och hänsyn tas till perioder med blomning. Extensiva ytor klipps mer sällan. Vissa områden lämnas som höggräs eller äng. Får har fått beta på vissa ytor på båda kyrkogårdarna. Även slåtter med häst har gjorts.

Gödsling

Ingen gödsling av gräs. Buskar och perenner gödslas med hönsgödsel.

Biologisk mångfald

Fågelholkar, växtbäddar med bi- och fjärilsväxter och insektshotell finns på alla tre begravningsplatserna. Vi låter en del träd och högstubbar vara kvar i samband med fällning och vi lämnar vissa ytor utan vård. Silverdals griftegård och Sollentuna kyrkogård har varsin bikupa.

Växter

Säsongsblommor köps med hänsyn tagen till retarderingsmedel, konstgödsel samt kemisk bekämpning av skadedjur. Ettåriga sommarblommor köps in närodlade från Skalleberg i Järfälla. Perenner på gravrabatter har ökat efter en kampanj med visningsrabatter och utskick av broschyr. Perenner som inte säljs förrådsplanteras. Likaså återplanteras lökväxter på olika ställen på kyrkogården.

Altarblommor till Stillhetens kapell är kyrkogårdens ansvar. Under vintern blir det grenar och kvistar, som ibland kompletteras med köpeblommor/växthusodlat.

Blommor blir eterneller som används som altardekoration i Stillhetens kapell

Speciella inköp

Ett stort inköpstillfälle är inför allhelgonahelgen. Då köps det in fikabröd, kaffe, the, saft komposterbara engångsmuggar, skedar och pappersservetter, pepparkakor samt marschaller i plåt.

Arbetskläder handlas i första hand efter funktion och utbud snarare än med tanke på miljön. Vi använder defaultinställning dubbla sidor vid utskrifter

Sopsortering och kompostering

Hushållssopor och kompost hämtas av kommunen. Personalen sorterar verksamhetens övriga trädgårdsavfall. På Sollentuna kyrkogård används höstens lövkompost som jordförbättring vid vårplanteringen. En del löv får dock ligga kvar runt häckar. Gräsklippet "mulchas" i stället för att samlas upp.

Det finns ingen egen kompostering förutom Sollentuna kyrkogårds småskaliga lövkompost. Övrig kompost används som fyllnadsjord på Silverdal. Besökare sorterar kompost och brännbart. Det osorterade avfallet från servicestationerna på kyrkogården lämnas för sortering mot en kostnad. Fr o m 2020 finns det på tre ställen en utökad sopsortering för besökare på Sollentuna kyrkogård – metall, glas, papper, batterier, plast, brännbart. Ska utvärderas och ev också tillämpas på Silverdals griftegård.

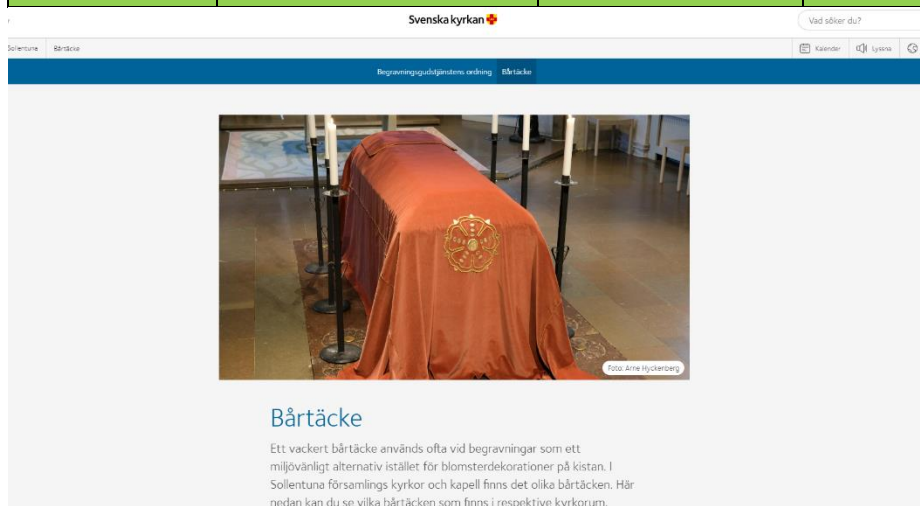
Växter levereras för det mesta i plastkrukor som sorteras som plast. Återlämnade gravstenar säljs och återanvänds i liten utsträckning.

Gravljus sorteras som brännbart då de innehåller rester av stearin/paraffin och därmed inte kan sorteras som plast.

FASTIGHET MARK					
DELMÅL	ÅTGÄRD/AKTIVITET	RESURSER	ANSVARIG	PLANERAT FÄRDIG- DATUM	KLART/ UPPFÖLJNING
Vi minskar onödiga transporter och de nödvändiga transporterna blir miljövänliga och effektivare Minska (och ej bygga ut) förrådsutrymmen för urnor.	Avtalen med avtalsförsamlingarna (16 st) uppdateras med att utkörning av urna ingår. Vi köper en elbil som är ämnad för att köra urnor. Allteftersom kremationerna är färdiga, lastar vi bilen full och kör ut till respektive avtalsförsamling.	Kyrkokansliet Delar av en ny tjänst på krem.	Rossi	2023	
Vi minskar fossila utsläpp	Vi utökar med fler laddbara redskap och robotar	Budget	bitr kg-chef	2022 och fortsatt 2023	
Vi är självförsörjande för laddning av maskiner	Utreder vilka tak som funkler för solceller	Fastighet	Bitr kg-chef	2023 2024	
Verktygen drivs med egenproducerad el	Solceller på resp tak (garage) där kyrkogårdarnas elverktyg/maskiner laddas. Utredda hållfastheten på taket	Budget KF	Kg-chef/bitr Kg-chef	2024 2023	
Kolla utvecklingen och se om det har minskat					
Vi fasar ut bensin/dieselbilarna	Köpa elbilar		Kg-chef/bitr kg-chef	2021	2022
Laddstolpar, se under tjänsteresor, gruppresor,					

transporter och fordon					
Vi jobbar för hållbara begravningar	Kontakta/Utbilda begravningsbyråer. Informera i samband med gravvisning Kolla om någon vill ha kistmaterial som kastas	KOM Kyrkogårdspersonal	Kg-chef Kontakta blomsterbutikerna	2023 2023	
	Tydliggöra bårtäcket som miljövänlig kistdekoration genom info på hemsidan				2022
	Vi minskar plastavfallet genom att sortera kistdekorationer/ blomsteruppsättningar och erbjuda blomsterleverantörer att hämta för återbruk. Undviker växter som levereras i plastkrukor – efterfråga majskrukor i stället	Volontär	Kg-chef	2023	
Vi ökar återanvändandet av återtagna gravstenar	"Marknadsföra" återtagna gravstenar cirka 20 st/år. Informera i samband med gravvisning	Kyrkogårdspersonal	Kg-chef/bitr kg-chef	2022	2022
Vi har egen-uppvärmning av personalbyggnaden på Silverdal	Skaffa en braskamin. Ta tillvara träd (ffa björkar) som faller/byts ut kan användas som ved.	Budget	Bitr kg-chef	2021	2021
Vi minskar elförbrukningen på Silverdals griftegård och byter gatu-belysningen till LED	Upphandling			2022	2022
	Montering av LED-belysning			2023	
Vi hjälper kyrkogårdsbesökare att återvinna plast med mera	Sopsortering för besökare även på Silverdal	KOM	Bitr. kg	2022	2022
Vi producerar egen jord	Utred, gör studiebesök hur andra gör. Test pågår	Budget, personalresurser som vänder jorden Inköp av jordsorteringsskopa	Bitr kg-chef Bitr kg-chef	2023 2022	
Vi producerar miljövänlig jordförbättring	Ta vara på kaffesump fr Café Blå	Personal Café Blå			2022

Vi värnar den biologiska mångfalden	Inventera flora och insekter på kg	budget	Kg-chef/bitr kg-chef	2022 (2023) 2022	
	Skapar fler nektarproducerande rabatter				2022
	Vi sparar sälgar				2022

Vi berättar på hemsidan att bårtäcke är ett miljövänligt alternativ till blomdekorationer

Hästarna Caruso och Karlsson besökte personalens Kickoff 1/9-2020

Nerfallna träd blir ved som eldas i braskaminen i personalbyggnaden på Silverdals griftegård.

V. Ekonomi, inköp & policyer

Ur FIN "Vår kyrka drivs fram av förändringar. Vi rustar oss nu för framtiden med en kyrka som finner den form och gestaltning som är bäst anpassad för Sollentuna utifrån omvärld och analys. För utmaningarna ansvarar kyrkofullmäktige som har det övergripande ansvaret för de strategiska och ekonomiska frågorna.

...Allt annat som församlingen utför är stöd för och konsekvens av den grundläggande uppgiften.

Övergripande mål Kapitalförvaltningen är långsiktig med betryggande säkerhet och sker på ett etiskt försvarbart sätt. De medel vi förvaltar placeras på ett sätt som tar hänsyn till hållbar utveckling och stämmer överens med kyrkoordningen och Svenska kyrkans grundläggande värderingar.

Vi tänker cirkulärt när inköp behöver ske. Varor och tjänster handlas med hänsyn till hållbar utveckling (det ekologiska, sociala och ekonomiska).

LÄGESBESKRIVNING

Miljö- och hållbarhet har tidigare varit ett särskilt fokusområde i budgetdirektiven, vilket det inte längre är. Nu är det självklart med ett hållbart tänk som genomsyrar allt vi gör. Vi prioriterar samhällsnyttan av vår förvaltning. Församlingens placeringspolicy antogs i kyrkorådet 2016 och i kyrkofullmäktige mars 2017. Vi placerar pengar i ekologiskt screenade fonder.

Digitala lönebesked infördes i början av 2018 och ett digitalt tidredovisningssystem införs januari 2022.

Upphandlings- och inköspolicyn reviderades och uppdaterades av Kyrkorådet i oktober 2019. Den förordar Svenska kyrkans ramavtal, närproducerat, och/eller olika miljömärkningar. Den är inte helt känd bland medarbetarna och det råder en viss osäkerhet. Kunskapen om de olika ramavtalen är också tveksam. Överlag undviks engångsmaterial, men coronapandemin har gjort att det i vissa sammanhang känns säkrare med engångs. Här behövs kompletterande utbildning för personal som gör dagliga mindre inköp.

Vi behöver ständigt påminna varandra om att tänka hållbart vid inköp.

Möbler och textil

I den mån det är möjligt återbrukas det som finns. Vi väljer textilier som inte behöver kemtvättas, liksom en medvetenhet om miljökrav vid inköp av möbler.

Vid nyinköp av armaturer väljs numer sådana med effektiva lysrör eller LED-lampor.

Kontorsmaskiner

Alla utskifter sker dubbelsidigt och med sv/v som default samt att energisparfunktionen är aktiverad på kopiatorer/skrivare.

Vi prioriterar låg energiförbrukning vid inköp av nya maskiner.

Vi köper enbart miljömärkt papper och vi anlitar svanenmärkta tryckerier eller tryckerier som klarar motsvarande krav.

Tonerkassetter och bläckpatroner sorteras enligt instruktion från tillverkaren.

Dokumenthantering

Så långt det är möjligt använder vi e-post och intranät samt sociala medier för att ge tillgång till elektroniska dokument. Därmed undviker vi utskriftskopiering och utskick av protokoll och andra standardsförsändelser.

Vi använder GIPen. Livslängden för telefoner och datorer är tre år. Utrangerade prylar lämnas för källsortering på Hagby.

Inköp görs i första hand via ramavtalet, men måste ibland kompletteras med inköp från andra leverantörer, ex vis Dustin (som vi inte har avtal med)

Coronapandemin gjorde att vi våren 2020 fick köpa in en mängd nya datorer för hemarbete – dessa ska sedan användas för att byta ut gamla datorer. Under pandemin har vi lärt oss att arbeta på ett annat sätt, bl a digitalt och på distans.

Livsmedel

Enligt inköspolicyn ska vi prioritera lokalproducerat, och/eller ekologiskt samt rättvisemärkt.

Inköspolicyn måste göras mera känd.

En utbildning om hållbarhet i köket var planeras under våren 2020

Utifrån att matbutiker har hört av sig och vill skänka livsmedel som annars blir butikssvinn, ska ett matsvinnprojekt starta.

EKONOMI, INKÖP & POLICYER					
DELMÅL	ÅTGÄRD/AKTIVITET	RESURSER	ANSVARIG	PLANERAT FÄRDIG- DATUM	KLART/ UPPFÖLJNING
Våra fonder är etiskt screenade	Vi uppdaterar placeringspolicyn		Ekonomichef		2022
I församlingens årsredovisning ingår grönt bokslut för a) fossilt bränsle och b) sophantering c) energiförbrukning d) resor	Mäta och fastställa nyckeltal. (basår)=2019	a). resp chaufför b), c) Fastighetsansvarig d). Den som tankar. Att redovisa även köp med eget First Card.	Ekonomichef Stiftet	2024	
All personal ska känna till inköbspolicyns innehåll	Informera/utbilda i samband med storsamling	Stiftet; Elsa Levinsson		2022	2022
Vi tar vara på matsvinn från matbutiker i Sollentuna	Hämtar matsvinnet med gasbilen Delar ut matvaror Koka soppa som säljas/delas ut	Husmor Kummelby	Willys i Häggvik m fl Volontärer	Sept 2021	2022
Vi byter tankesätt. Utgångspunkterna är vegetariska måltider i samband med verksamheter för vuxna, kyrkkaffen, personalmöten, sammanträden Lunch eller middag är vegetarisk på konfa/barn/kör läger	Beställning/inköp görs utifrån inköbspolicyn. Matsvinn prioriteras, dvs även ej veg mat används.	Resp beställare	Miljösamordnarna	2022	Kolla med Svenska kyrkans unga
Värdinnor, vm, konfakockar har kunskap om hållbarhet i köket	Utbildning i Hållbarhet i köket	Carolins ECO eller stiftets utbildning	Adm- miljösamordnare	Våren 22	2022
Säkerställa att vi är hållbara i vår arbetstid	a) Undersöka marknaden och välja system b) Införa valt system (FLEX)	a) HR, ekonomi-och fastighetschef b) Godkänd budget	Kyrkoherde	Hösten 2021	Dec 2021

Spara träd – minska pappersåtgången	Färre valsedlar beställs i Kyrkovalet 2021	KOM-enheten	Valnämnden		19 sept 2021
Sysselsättning under pandemin	Vaktmästare tillsammans med Make and remake i Kummelby kyrka syr draperier, dukar och "mässhakar" till handspritsflaskorna av återvunnet material, till kapellet och andra lokaler	volontärer	Värdinna Kummelby	2020-2021	2021

Under pandemin sydde Make and remake i Kummelby kyrka draperier, dukar och "mässhakar" till handspritsflaskorna av återvunnet material.

I samband med storsamling på Sollentuna kyrkogård för all personal serverades grillade majscolvar, utifrån att vi byter tankesätt och serverar vegetariska måltider 31/8-2021

Till utbildningen i Hållbarhet i köket inbjöds kommande sommars lägerkockar samt personal som har matansvar i verksamheter. Kursledare var Carola Magnusson

Det vegetariska köksteamet på Kåfalla-läret 2022

UTBILDNINGSKVÄLL FÖR DIG SOM ARBETAR I KÖK

MÅNDAG 9 MAJ • 17.00–CA 21.00
TUREBERGSKYRKAN

Vår vision är att främja sprida, utveckla och passera för bra mat, hälsa och miljö och driva arbetet för en mer planetär i framtiden. Carola EKO

Hållbarhet i köket med Carolas EKO

Här får du lära dig hållbart tänk vid planering av menyer och inköp. Vad de olika matmärkningarna betyder. Vad skillnaden är mellan ekologisk/biodynamisk/konventionell odling. Vilket som är bästa säsongstänket och hur du minskar matsvinnet.

Tid för frågor, samtal och diskussion
Kursledare: Carola Magnusson, kock och grundare av Carolas EKO

Alla får ett exemplar av Carolas bok "Det smarta köket" – klimatsmarta tips och recept.

Matig vegetarisk smörgås serveras från 16.00

Anmälan till
irene.bond@svenskakyrkan.se
senast 25 april

Svenska kyrkan
SOLLENTUNA

Stockholm

Mina områden

Tuffa tider – fler behövande söker sig till kyrkan

Soppa på gång. Ingrid Wangel, Julia Helander och Ava Bassin i köket i Kummelby kyrka. Foto: Stefan Källstigen

PUBLICERAD 2022-12-03 09:39

Det är tuffa tider med höjda el- och matpriser och allt fler söker sig till kyrkan för att få hjälp. Och den finns där. En gång i veckan samlas frivilliga i Kummelby kyrka för att koka soppa till behövande. Nu ska projektet Matundret utökas och man behöver fler volontärer.

Facebook Twitter Messenger Email App

– Vi ska börja med att göra i ordning matkassar som vi kan ge till familjer och då behöver vi folk som kan åka och hämta maten i butikerna och även med att sortera och göra i ordning kassarna, säger Ingrid Wangel, husmor i Kummelby kyrka.

Hon berättar att Matundret startades under pandemin, då Willys i Häggvik återöppnade i Häggvik och frågade om kyrkan ville ha grönsaker och andra varor som närmade sig bäst före-datum.

Sedan dess samlas ett gäng volontärer runt köksön i Kummelby kyrka varje onsdag för att hacka, skära och tillaga grönsakerna.

ANNONS

Lokaltidningen Mitt i Sollentuna uppmärksammade Matundret och många hörde av sig för att bli volontärer

VI. Tjänsteresor, gruppresor, transporter & fordon

Ur FIN ”... Vårt arbete för Guds rikes utbredande är att vara en kyrka i rörelse, att vara där människor är; häktet, skolor, busshållplatsen, mobiltelefonen.

Övergripande mål Vi minskar resandet genom att exempelvis byta fysiska möten mot digitala möten. Resandet är i möjligaste mån miljövänligt och bidrar till att minska vårt klimatavtryck.

LÄGESBESKRIVNING

Resepolicyn som beslutades 2016 är känd bland medarbetarna. Policyn syftar till att resandet ska vara så miljöanpassat, trafiksäkert och kostnadseffektivt som möjligt. Detta gäller allt resande, såväl för personal, förtroendevalda och resor för församlingsbor; konfirmander etc. För att medvetandegöra valet av transport finns sedan 2019 en blankett där det tydligt framgår vilket transportmedel som kommer att användas. Inga flygresor förekommer i församlingen.

Transport till lägergårdar görs med buss, via bussbolag som vi har avtal med. Församlingens båda bilar - tjänstebil resp servicebil - är utbytta till VW Caddy Maxi som drivs med biogas/bensin. Vid flera tillfällen har det talats om tjänstecyklar, ev med el, för att på ett miljövänligt sätt förflytta sig mellan församlingens lokaler.

Det saknas cykelställ vid Silverdalskapellet och Silverdalssalen

Coronapandemin 2020 skyndade på utvecklingen av möjligheten till digitala möten.

TJÄNSTERESOR, GRUPPRESOR, TRANSPORTER & FORDON					
DELMÅL	ÅTGÄRD/AKTIVITET	RESURSER	ANSVARIG	PLANERAT FÄRDIG-DATUM	KLART/ UPPFÖLJNING
Färre (bil)resor i tjänsten genom samåkning	Vi mäter via Flex bilresor i tjänsten (Kolla resebiljetter i bokslutet 2020 – jättelätt att ta reda på)	Fungerande teknik	DC/Enhets chef	2022	
	Samordning för att undvika extratransporter		DC/Vm		
Färre bilresor	Distansarbete/ Digitala möten		DC/Enhets chef	2022	2022
Vi underlättar för dem som	Utredar möjligheten till laddstolpar;	Fastighetsansvarig	Stiftet, Samverkan de inköp	2024	

väljer laddbara bilar	Sköldvägen, S:t Lars, Kummelby, Edsberg		SEOM, Fortum mfl		
	(Stilhetens kapell, och Silverdalskapellet redan förberett för laddstolpar) Utreda/erbj fr SEOM om laddstolpar	Bitr kg-chef/ fastighetsansvarig. Samordnas med fastighet		2022	2023
Flygresor förekommer inte i verksamheten. Gruppresor sker med låg klimatpåverkan	Se över och förnya upphandlingen av bussbolag	Kristina Segerström, Sthlms stift	Ekonomich efen	2022	
Vi underlättar för dem som cyklar till jobbet i FH	Skapar ett cykelrum			2022	2022

Prästen och konstnären Kent Wisti slår huvudet på spiken

6. Utbildningsplan och genomförda utbildningar

GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING

För att säkerställa att all personal har genomgått grundläggande utbildning och att de som gjort det tidigare får en repetition ska alla gå den digitala utbildningen. I samband med introduktion av nyanställda medarbetare ges en kort information om församlingens miljöarbete och de nya kollegorna uppmanas att genomgå den digitala utbildningen. Vid ny mandatperiod inbjuds förtroendevalda till en utbildningskväll där en grundläggande miljöutbildning ingår.

Uppföljning (jan 2023)

De förtroendevalda som inte varit närvarande vid utbildningskväll uppmanas att ta del av Svenska kyrkans digitala miljöutbildning.

Nya medarbetare – i början av varje hösttermin kontrollerar vi att de har genomgått den grundläggande miljöutbildningen.

ÖVRIGA UTBILDNINGAR

Utifrån våra uppsatta mål 2021 identifierar vi följande utbildningsbehov:

- All personal behöver få en genomgång av inköspolicy och tänkesätt kring hållbara inköp
- Köksansvariga vid våra konfirmandläger behöver få inspiration till att laga ekologisk och hållbara måltider med fokus på att öka inslaget av vegetarisk mat.
- Vaktmästare behöver få utbildning och inspiration när det gäller altardekorationer. Hur kan vi arbeta med grönt altarbord.

För att möta dessa utbildningsbehov bjuder vi in miljösamordnare från stiftet att tala om inköp vid storsamling och ordnar utbildningstillfällen för köksansvariga i ekologisk matlagning och för vaktmästare när det gäller blomsterdekorationer.

Uppföljning (jan 2023)

De utbildningar vi planerat för, har genomförts. I samband med att ny lägesbeskrivning och nya mål sätts upp gör vi en plan för de utbildningar som behövs för att målen ska kunna genomföras. Prioriterade områden är att ge präster miljöteologisk fördjupning och att ge all personal en bild av de utmaningar vi som kyrka och samhälle står inför när det gäller hållbarhet.

Utbildning i det gröna altarbordet för vaktmästare, kyrkvårdar m fl 4/10-2022

Utbildning	Målgrupp/deltagare	När	Genomförd
A. Svenska kyrkans digitala miljöutbildning -- Utbildningsportalen	All personal	2021-2022	90 % under 2021-2022
B. Hållbara inköp -- Elsa Levinsson, Stockholms stift	All personal	Våren 2022	22/2-2022
C. Hållbarhet i köket -- Carola Magnusson, kock	Husmödrar och konfakockar, matsansvariga på läger	Våren 2021 Våren 2022	10/5-2022
D. Grundutbildning – Tänk hållbart i allt -- Kristina Segerström, Stockholms stift och Iréne Bond, miljösamordnare	Förtroendevalda – KF	Hösten 2022	90 % 26/9-2022
E. Det gröna altarbordet -- Elisabeth Stomberg, arbetsledare kg och Fredrik Hamrén, miljösamordnare	Vaktmästare och andra som fixar altarborden	Hösten 2022	4/10-2022

Deltagare, se bilaga 2

Vid storsamlingen på Sollentuna kyrkogård 2021 fanns möjlighet att prova på att slå med lie. 31/8-2021

Grundläggande miljöutbildning för de förtroendevalda. Kyrkoherden inledde med sång och musik. 26/9-2022.

I samband med utbildningen för "Hållbara inköp" för all personal med Elsa Levinsson serverades rödbetscupcakes. 22/2-2022

8. Kommunikationsplan för Hållbarhetsarbetet

Sollentuna församlings hållbarhetsarbete fortsätter under 2022 och 2023.

Syftet med kommunikationsplanen

Kommunikationsplanen ska definiera mål, målgrupper och budskap för att kunna sprida kunskap om Sollentuna församlings hållbarhetsarbete bland Sollentuna-borna.

Mål

Vårt kommunikativa mål är att skapa kännedom om hur vi arbetar med att minska vår miljöpåverkan och hållbarhet. Genom att bygga vårt varumärke kan vi dels skapa ett förtroende hos folk för både vår församling och vår begravningsverksamhet. Det senare är också viktigt mot bakgrund av att Svenska kyrkan är huvudman för begravningsväsendet.

Målgrupper

Eftersom miljö och hållbarhet är något som engagerar alla åldersgrupper, målar vi med bred pensel. Vi anpassar dock budskap och tonalitet beroende på vilken målgrupp vi vill nå genom olika kanaler.

Budskap

Till en början behöver vi ta fram budskap för olika kanaler där vi upplyser om hållbarhetsarbetet. Planen beskriver några av de åtgärder som är lämpliga för extern kommunikation.

- Våra altarbord är hållbara avseende blommor och dekorationer
- Vi har egenuppvärmning i personalbyggnaden på Silverdals griftegård. I braskaminen eldas med ved från nerfallna träd/träd som varit tvungna att tas ner.
- Vi erbjuder återbruk av gamla gravstenar
- Kaffesump från Café Blå blir jordförbättring på Sollentuna kyrkogård
- Vi spar sälgar och anlägger fler nektarproducerade rabatter på kyrkogårdarna
- Vi kommer under 2023 kunna erbjuda laddstolpar till besökare på Silv gg och Soll kg
- Klimatfasta under fastetiden
- Vi byter tankesätt och har vår utgångspunkt i vegetariska måltider i samband med verksamheter, kyrkkaffen, personalmöten sammanträden. Lunch eller middag är vegetarisk på konfa/barn/körläger
- KR beslutar att biståndspengar ska gå till Pakistan resp Afrikas horn som båda har drabbats av klimatkatastrofer.
- Insamling av ljuskoppar i Tureberg

Kanal

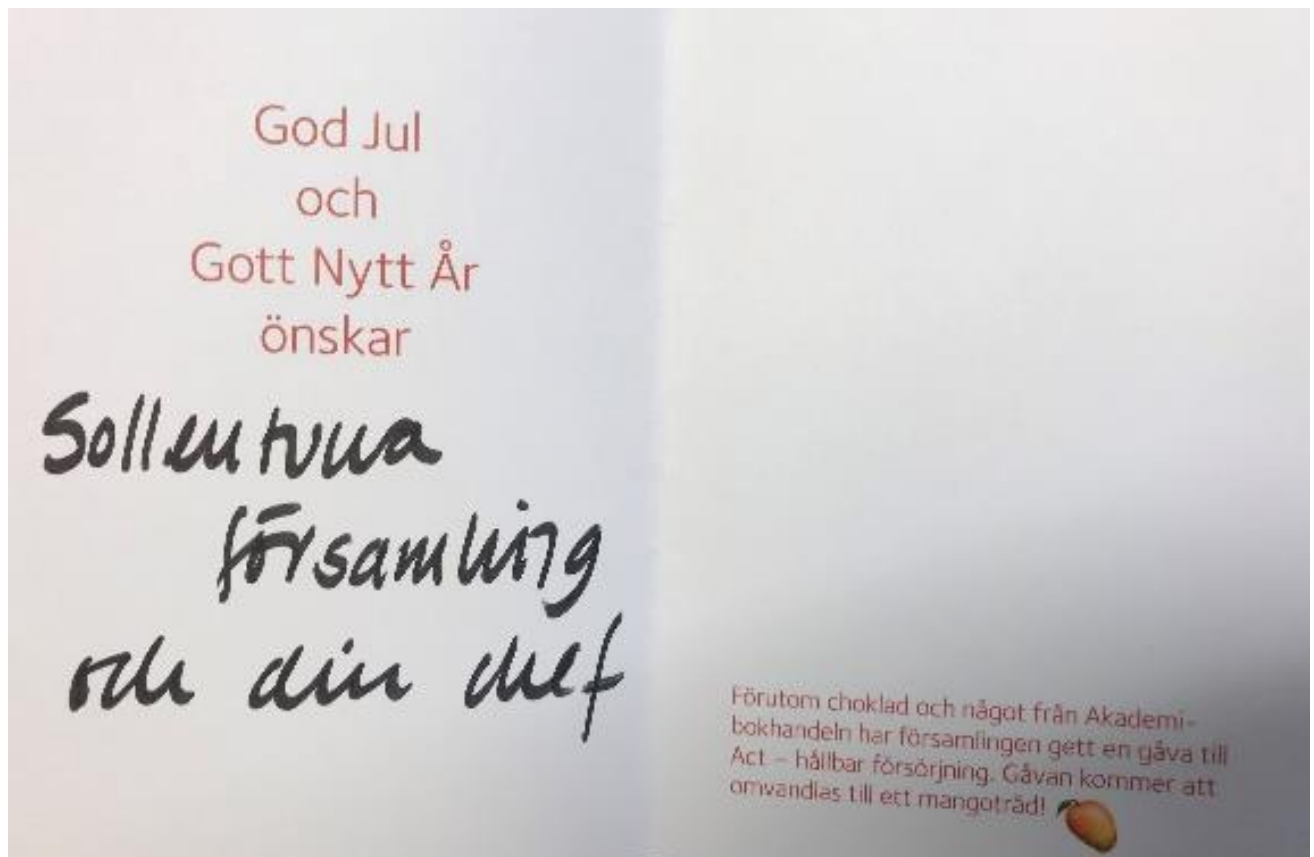
När vi väljer kanaler kan vi måla med ganska bred pensel eftersom miljö och hållbarhet är något som engagerar många. Vi behöver satsa extra mycket på kanaler som vi vet fungerar.

- Helsidesannonser i lokaltidningen Mitt i Sollentuna: texter om varje åtgärd med QR-länk till hemsidan.
- Pressmeddelanden: Används till åtgärder som vi bedömer har ett stort allmänt intresse, förslagsvis solpaneler som laddar elverktyg, fladdermöss och återvinning av gravstenar.
- Sociala medier: Vi satsar stort på rörligt i sociala medier. Åtgärder som fungerar bra för rörligt är diakonala insatser samt miljöfrågor som t ex soppkökning i Kummelby, återvinning av kaffesump till altarbord, insamling av ljuskoppar och solpaneler som laddar elmaskiner. Vi lägger ett extra tryck på Instagram för att nå yngre målgrupper.

- Externwebb: En egen sida för miljö och hållbarhet.

Aktivitets- och tidplan (uppstart av nyhetsbrevet)

Vad	När	Vem ansvarar	Status
Annons – allmän text med QR	Löpande	KOM/Andréas	Pågå
Digitala nyhetsbrevet	Löpande	KOM	Pågå
Film om soppkokning och PM	Februari 22	Erik/Inger Wangel	Klart
Sida på externwebb med formulär	Februari22	KOM	Klart
Film återbruk av gamla gravstenar	Okt22	KOM	Klart
PM/Film om egenuppvärmning	Dec	KOM	Planeras
Film Ljuskoppar	Dec 22	KOM	Klart
Film om utökad soppkokning och PM	22/23	KOM/Inger Wangel	Planeras
Film om altarblommor o rabatter, PM	Maj23	KOM/BO	Planeras
Film laddstolpar	vår 23	KOM/BO	Planeras
Film Klimatfasta	vår 23	KOM	Planeras
Film återbruk av gamla gravstenar	maj23	KOM	plan

Julklapp till personalen 2021

BILAGOR

Bilaga 1 Aktivitetsdagsbok: möten, utbildning mm

2019-12-16	Miljörevidering fas 2 = miljödiplomering☺
Våren 2020	
2020-02-09	Diplomeringsgudstjänst i Edsbergskyrkan. Miljöinspirerade gudstjänster i övriga kyrkor
2020-02-11	Storsamling med miljötema; utdelning av diplomering till enheter, förutom distrikten. Föreläsning av kommunalråd Jonas Riedel och projektledare Inger Mattsson, Sollentuna kommun
2020-02-18	Nulägesbesök Edsbergskyrkan
2020-02-18	Nulägesbesök Turebergskyrkan
2020-02-19	Nulägesbesök Livscentrum
2020-02-20	Nulägesbesök fastighetsförvaltaren
2020-03-09	Info på KF
	CORONAN AVBRÖT ARBETET
2020-05-06	Nulägesbesök på Silverdals griftegård
2020-05-13	Nulägesbesök på Sollentuna kyrkogård
2020-06-09	Pilgrimsvandringar med personalen
2020-06-10	Pilgrimsvandringar med personalen
2020-06-11	Pilgrimsvandringar med personalen
Hösten 2020	
Aug-dec	IB Dig kurs "Tolv steg för dig och vår planet".
2020-09-10	Webbmöte Stockholms stifts hållbarhetsnätverk
2020-09-10	Möte om/med Projekt pallkrage
2020-09-16	Nulägesbesök IT
2020-09-29	Studiebesök i Nacka församlings växthus – Projekt pallkrage
2020-11-04	Webbmöte Stockholms stifts hållbarhetsnätverk
2020-11-06	Ansökan om projektpengar från Färdplan till "Jord är du buren" skickas
Våren 2021	
Januari	
2021-01-22	Besked om att vi inte får några projektpengar från Färdplan till "Av jord är du buren"
2021-01-27	Internt uppföljningsmötet (Referensgruppens första möte) – "beslutar" om vision, och policy. Genomgång av nulägesbeskrivningen
Februari	
2021-02-02	Webbinarium om Färdplan klimatet (IB, FH)
2021-02-09	Webbmöte Stockholms stifts hållbarhetsnätverk (IB)

2021-02-09	KR beslutar om vision och miljöpolicy
Mars	
2021-03-11	Referensgruppen beslutar om förslag på övergripande mål
"	Sensus lovar att finansiera digitaliseringen av "Jord är du buren"
2021-03-16	Dig storsamling – kort info med hållbarhetsinfluncern Magister Kyrkråtta
2021-03-21 – 2021-03-27	Miljövecka på FB (Sollentuna kyrkas arbetslag)
2021-03-27	Digital Earth Hour-manifestation – avslutning på miljöveckan
April	
2021-04-15	Planering av "Av jord är du buren"
2021-04-22	Delmålsmöte med pedagogerna
2021-04-26	Delmålsmöte med fastighet
2021-04-27	Digital storsamling för all personal – rapport om hållbarhetsarbetet
2021-04-28	Kyrkorådet beslutar om de övergripande målen
Maj	
2021-05-06	Delmålsmöte med distriktsassistenter
2021-05-21	Digital nätverksträff för Stockholms stifts hållbarhetssamordnare
Juni	
2021-06-02	Projekt Pallkrage — nystart
2021-06-08	Walk for Future med all personal (cirka 80 personer deltog)
2021-06-09	Lunch med miljöveteranerna Jan Strömberg, Siv Ingels Lindgren, Kh
2021-06-10	Delmålsmöte med begravningsverksamheten
Augusti	
2021-08-31	Kick off för all personal på Soll kg. Tema: hållbarhet
September	
2021-09-08	Delmålsmöte med musikerna
2021-09-15-- 17	Projekt Pallkrage: Studieresa till Skåne
2021-09-19	Walk for Future – stjärnvandring från Jakobs kyrka till Silverdal
2021-09-20	Delmålsmöte med kom-chefen
2021-09-22	Delmålsmöte med präster
2021-09-22	Delmålsmöte med vaktmästare
2021-09-23	Digital klimatmorgon med Stockholms stift
2021-09-23	Digital nätverksträff för Stockholms stifts hållbarhetssamordnare
2021-09-27	Delmålsmöte med diakonerna
2021-09-29	Miljösamordnarmöte
Oktober	
2021-10-12	Internt uppföljningsmöte med Kristina Segerström och Elsa Levinsson, stiftets miljösamordnare
2021-10-27	Miljömöte med nya kyrkoherden
November	
2021-11-08	Avstämning fastighet i samband med personalbyte
2021-11-18	Nätverksträff för Stockholms stifts hållbarhetssamordnare
2021-11-18	Miljömöte med nya ekonomichefen

December	
2021-12-01	Förslag på delmål lämnas till kyrkoherden för beslut
2021-12-02	Ledningsgruppen informeras om att delmålen är beslutade av kh
2021-12-13	Internrevisionsmöte/genomgång av miljöaspektregister med stiftets miljöhandläggare Kristina Segerström
	Julgåva till personalen: Förutom choklad och presentkort på Akademibokhandeln en slant till Act – hållbar försörjning som omvandlades till mangoträd
Våren 2022	
Januari	
2022-01-20	Planeringen av Earth Hour 2022 startar
2022-01-25	Digital storsamling för all personal – några av delmålen lyftes fram
2022-01-28	Digital "Kick off för klimatet" med Uppsala och Stockholms stift
Februari	
2022-02-02	Möte med referensgruppen
2022-02-22	Storsamling för all personal med utbildning i "Hållbara inköp" med Elsa Levinsson.
Mars	
2022-03-02	Miljösamordnarna möter Eva Johannisson, pastorsadjunkt och miljövetare
2022-03-02	Miljösamordnarna möter Per-Åke Jonsved, DR-ordf i Sollentuna, för att utifrån KR-beslut 20220208 beakta distriktens betydelse för miljöarbetet.
2022-03-09	Digital nätverksträff för Stockholms stifts hållbarhetssamordnare
2022-03-16	SvK Hållbarhetswebbinarium om klimatkompensation (IB deltog)
2022-03-26	Earth Hour-konsert och info. Sticklingar till förmån för ACT Ukraina
2022-03-31	Webbinarium om klimatklivet (IB deltog)
April	
2022-04-07	Kultureberg med Björn Wiman om boken "Sent på jorden"
2022-04-19	Storsamling för all personal med kortinfo om läget i miljöarbetet
2022-04-20	Möte med kh om miljömålen kring fastighetsfrågorna
Maj	
2022-05-09	Utbildning i Hållbarhet i köket med Carolas EKO
2022-05-10	Möte med referensgruppen
2022-05-16	Kort lägesinfo via Kh på KF
2022-05-31	Vaktmästarmöte med info om det solidariska altarbordet
Juni	
2022-06-01	Pilgrimsvandring Sollentuna-Storkyrkan och minnesgudstjänsten för utdöda arter.
2022-06-14	Möte med referensgruppen
2022-06-15	Stockholms stifts hållbarhetsnätverk träffas i Österåker
Augusti	
2022-08-17	Enkäten om det hållbara köket skickas ut
2022-08-24	Avstämningsmöte med Kristina Segerström, miljösamordnaren Sthlms stift.

September	
2022-09-01	Kick off för all personal på Soll kg. Tema: hållbarhet
2022-09-07	Pilgrimsvandring Walks for future; Sätträäng–Bergshamra
2022-09-08	Möte med miljöreferensgruppen
2022-09-13	Inköpsmöte med Kh och ekonomichefen om blommor och busstransporter
2022-09-20	Storsamling med miljöutbildning
2022-09-21	Projekt Pallkrage sätts på paus
2022-09-26	Stockholms stift/Sensus: Klimatförnekelsekonferens 5 medarbetare på plats
2022-09-26	Utbildning förtroendevalda (KF)
Oktober	
2022-10-02	Temamässa om skapelsen i Edb ky
2022-10-02	Gudstjänst med små och stora om skapelsen i Soll ky
2022-10-04	Utbildning; Det gröna altarbordet
2022-10-12	Beslut om att vi inte går iland med miljöaspektregistret= revision "beställt" 15/2-2023
2022-10-17	Upphandling med bussbolag påbörjas
2022-10-19	Möte med miljöreferensgruppen (bara Ville)
2022-10-20	Möte med enhetscheferna
2022-10-27	Ledningsgruppen pilgrimsvandrar i Vadstena
November	
2022-11-16	Köksvägen till hållbarhet – stiftets utbildning. Kaffemakaren deltog
2022-11-24	Möte med Stockholms stifts hållbarhetsnätverk
2022-11-30	Möte med miljöreferensgruppen
December	
2022-12-01	Kultureberg med Samuel Hall, Fridays for Future
	Enkätförfrågan till alla chefer om hur de lyckas nå några av de uppsatta delmålen
	Julgåva till personalen: presentkort på Stadsmissionen (favorit i repris)
2022-12-20	Möte med miljöreferensgruppen
Våren 2023	
2023-01-12	Möte med miljöreferensgruppen
2023-02-15	Extern revision!

Bilaga 2 Deltagare i utbildningar

A. Svenska kyrkans digitala miljöutbildning

All personal under 2020-2022

B. Hållbara inköp 21/2-2022

All personal

C. Hållbarhet i köket 9/5-2022

Anna Bernström
Camila Castillo
Emil Askdal
Emilia
Emma Hellström
Erik Ringheim
Gunilla Sone
Ingrid Wangel
Irène Bond
Joakim Winbom
Julia Helander
Linda Forsell
Lotta Trygg
Mona Hamberg
Scarlet Avanesian
Susanne Eidsheim
Suzanne Wallón
Valentina ?
Åse Andersson

D. Grundutbildning för förtroendevalda 26/9-2022

	Närvarande	Frånvarande
Albert Johnson	x	
Anders Hålltorp	x	
Anders Lundberg		x
Anna Welander	x	
Anne Marie Leijon		x
Bernt Josephson		x
Birgitta Schwinn		x
Björn Karlsson		X
Britt Hernell		x
Britt-Marie Lindberg	x	
Christina Callmer		x
Daniel Chilla		x
Daniel Grahn	x	
Diana Aftén	x	
Elias Eriksson		x

Erik Dalsryd	x	
Eva Wenker		x
Eva-Maria Munck		x
Fredrik Lidby		x
Gun-Lis Roos	x	
Gunnar Ljungberg		x
Gunnar Örneus		x
Helena Tevérus	x	
Isis Lindfeldt	x	
Jan Alvarsson	x	
Jan Holgersson		x
Jim Silverberg Solblad		x
Kari Nortemo	x	
K-G Holmgren	x	
Kerstin Edlund	x	
Kristofer Runow	x	
Lars Larsson	x	
Lilian Lama	x	
Linn Wågberg		x
Magnus Ramstrand	x	
Maj Sjöberg	x	
Mari Ternbo	x	
Maria Öhman	x	
Marie Gustavsson	x	
Marie Hård		x
Margareta Cantell	x	
Margareta Henkel	x	
Mats Ahlberg		x
Mette Hildingsson		x
Mikael Fägerhall	x	
Per-Åke Jonsved	x	
Peter Berggren	x	
Pär Åkerström	x	
Ragnar Ståhle	x	
Roger Sjöberg	x	
Roland Johansson	x	
Sofia Grahm		x
Staffan Stadell	x	
Stig Nyman	x	
Sue Davén	x	
Ulf Boëthius	x	
Vivian Enochsson	x	

E. Det gröna altarbordet

Anna Bernström
Anders Stenström
George Hanna
Gunilla Sone
Helena Lundén
Ingrid Wangel
Johanna Eklund
Julia Helander
Susanne Eidsheim
Thomas Willberg

Bilaga 3 Tidigare genomförda utbildningar

Utbildning	Vem	När	Klart
Pilot "Tänk hållbart"	All personal Tureberg	Fas	?
Grundutbildning	All personal Storsamlingar	Fas 1	Hösten 2016
Grundutbildning "Tänk hållbart" Del 1, 2 1)	All personal	2018-2019	75 % Våren 2019
Grundutbildning "Tänk hållbart" Del 3, 4 1)	All personal	2018-2019	75 % Hösten 2019
Miljökörkortet 2)	Stödenheterna	2018	80 % Våren 2019
Miljökörkortet 2)	Kyrkogårdspersonal	2018	80 % Våren 2019
Grundutbildning	Miljösamordnaren	17 nov 2017	17 nov 2017
Fortbildning/bildning för miljösamordnare	Miljösamordnaren	2018 3 steg Januari, mars, maj	2018
Studie- utbildningsresa för miljösamordnare	Miljösamordnaren	Maj 2019	22-23 maj 2019
Grundutbildning Tänk hållbart! Del 5 1)	All personal	Hösten 2019	Storsamling Oktober 2019
Solidariskt altarbord WS	Vaktmästare, vårdinnor och andra	Hösten 2019	
Kurs/uppdatering: "Köksvägen till hållbarhet" eller motsvarande.	alla berörda i församlingen som gör mindre inköp	snarast	
Fortsatt grundutbildning 3)	Nyanställda m.fl.	Löpande	Löpande

- 1) Egenutvecklad grundutbildning som genomföres 4 delar distriktsvis + 1 storsamling
 Del 1 Ekologi och ekonomi i samklang – Om hållbarhet och grön ekonomi
 Del 2 Medmänskliga möten – Hållbara relationer
 Del 3 Stormöte - Silverdals griftegård: Ekologi i praktiken Våra gravar
 Del 4 Hållbart liv - om balansen mellan arbetet och vilan
 Del 5 Var dag med Gud -

- 2) Utbildningsgruppen AB: Digital utbildning

- 3) Svenska kyrkans digitala miljöutbildning

Ref. https://utbildningsportalen.svenskakyrkan.se/portal/page/svenska_kyrkans_miljoutbildning

Vi säkerställer systematisk uppdatering av personalens utbildnings-status	Miljö/hållbarhets-utbildning införs i ÅRSHJULET för utbildning Digital utbildning + storsamling Återkommande punkt om hållbarhet på MAS Plan för nyanställdas utbildning	Gällande budget Sv. Kyrkans utb. Portal, HR Miljösamordnaren Miljösa-mordnare	HR Miljösamordnare Enhetschef HR	Hösten 2019 Våren 2022 Ska finnas från dec. 2021 Våren 2022	Implementerat hösten 2019
Vi säkerställer systematisk uppdatering av de förtroende-valdas utbildnings-status	Nya KR-ledamöter genomför den nätbaserade Svenska kyrkans digitala miljöutbildning	KR-ordföranden, Kristina Segerström m.fl	Miljösamordnare	2023	

Bilaga 4 Upphandlings- och inköspolicy

Alla medarbetare har kännedom om följande vid upphandling/inköp:

Närproduktion

Hållbarhet

Kyrkans ramavtal

Rutiner

När en upphandling görs ska man utnyttja de konkurrensmöjligheter som finns och även i övrigt genomföra den affärsmässigt. Vid upphandling ska alla anbudsgivare, anbudssökande och anbud behandlas utan ovidkommande hänsyn.

Kyrkoordningen 47/49/51 kap. 3 §

Den som gör inköp eller upphandlar i Svenska kyrkan Sollentuna följer reglerna för Svenska kyrkan, nationell nivå, dvs eftersträvar alltid att prioritera närproducerat samt miljö- och rättvisemärkt. Se Naturskyddsföreningens lista:

<https://www.naturskyddsforeningen.se/node/37059>

Vid all upphandling ska miljöanpassade alternativ/företag främjas. Svenska kyrkan nationell nivå har producerat en Handbok för upphandling, som bör följas vid större upphandlingar.

Inköp

Vi tänker hållbart i allt och följer i möjligaste mån de av Svenska kyrkan nationell nivå, framtagna ramavtalen,

<https://internwww.svenskakyrkan.se/inkopsstod#/>, men använder lokala leverantörer när det finns.

Inköpsrutinerna följs, ex vis tillämpar vi 30 dagar netto som betalningsvillkor och det ska vid alla inköp framgå vilken verksamhet som ska belastas.

First Card

Respektive chef beslutar om medarbetare ska ha ett First Card.

Ansvar och uppföljning

Ansvar för inköp ligger hos enhetscheferna. Vartannat år genomförs en revision av de val av leverantörer som gjorts.

Detta för att undersöka hur det korresponderar med Svenska kyrkans ramavtal.

Beslutad av KR nov 2013

Reviderad och uppdaterad oktober 2019

Bilaga 5 Miljöpåverkande installationer

FÖRSAMLINGSHUSET

BV-id 129428	Församlingshuset huvudbyggnad
BV-id 129431	Församlingshuset Lilla Himlen
Fastighet:	Centrum 6
Funktion:	lokaler för administrativ verksamhet
Yta:	1737,8 m ² + 1053,1 m ²
Adress:	Sköldvägen 10A -10C, Sollentuna.

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	FTX
Styr och regler:	tids- och larmprogrammering
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id 129430	Tureberg Café delen
BV-id 129416	Tureberg Kyrkdelen
Fastighet:	Centrum 6
Funktion:	kyrksal samt lokaler för församlingsverksamhet
Byggår:	2000
Yta:	1090,1 + 431,4 m ²
Adress:	Sköldvägen 12 A- 12 C, Sollentuna

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	FTX
Styr och regler:	tidsprogrammerat
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id 129422	Edsberg administrativa flygeln
BV-id 129423	Edsberg klockstapel (ej uppvärmd)
BV-id 129421	Edsbergskyrkan församlingshem
Fastighet:	Evangeliet 2
Funktion:	kyrksal, församlingsverksamhet, administration
Byggår:	1972
Yta:	120,2 + 13,4 + 770,1 m ²
Adress:	Kaplansbacken 2

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme till ventilation direktverkande el till element
Ventilation:	återluft och FTX
Styr och regler:	tidsprogrammerat
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id 129436	S:t Erik
Fastighet:	Turkosen 16
Funktion:	Kyrksal samt lokaler för församlingsverksamhet
Byggår:	1921
Yta:	702 m ²
Adress:	Utsiktsvägen 6

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	direktverkande el
Ventilation:	avsaknad i kyrkorum och uppåt samt tilluft i källare
Styr och regler:	rörelsestyrd
Varmvatten:	el

SOLLENTUNA KYRKA

BV-id 129425	Sollentuna kyrka
Fastighet:	Norrviken 2:18
Funktion:	kyrksal
Byggår:	slutet av 1100-talet
Yta:	537 m ²
Adress:	Kyrkvägen 2

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	frånluft
Styr och regler:	tidstyrd
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id 129433	Klockaregården villadelen
Fastighet:	Norrviken 2:14
Funktion:	bostad
Byggår:	1920-tal
Yta:	287 m ²
Adress:	Johan Berndes väg 3

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	radonfläkt, köksfläkt och frånluft från toaletter.
Styr och regler:	på hela tiden
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id 129438	S:t Larsgården
Fastighet:	Norrviken 2:7
Funktion:	Församlingshem
Byggår:	1990
Yta:	1258 m ²
Adress:	Prästgårdsvägen 4

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	FTX
Styr och regler:	tidsstyrd
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id 129439 Sollentuna Blommor fastighet

Fastighet: Norrviken 2:7
Funktion: butik
Byggår: 1960-tal
Yta: 77 m²
Adress: Prästgårdsvägen 2

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El: SEOM Bra miljöval
Uppvärmning: fjärrvärme
Ventilation: självdrag
Styr och regler: -
Varmvatten: fjärrvärme

BV-id 129429	Kummelby (ej friggebod)
Fastighet:	Hemgården 3
Funktion:	kyrksal, församlingsverksamhet, administration
Byggår:	1990
Yta:	1053
Adress:	Kummelbyvägen 3

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	frånluft och självdrag
Styr och regler:	tidsstyrd
Varmvatten:	fjärrvärme

BV-id	Silverdalssalen
Fastighet:	Helenelund 7:9
Funktion:	Församlingshem
Byggår:	1960-tal
Yta:	1084,9 m2
Adress:	Sollentunavägen 19A

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	direktverkande el och luftvärmepump
Ventilation:	FTX i salen och frånluft i Blomsterkiosk
Styr och regler:	tidsstyrd med CO ₂
Varmvatten:	direktverkande el

BV-id 129451	Silverdals krematorium
BV-id 129450	Silverdalskapellet
Fastighet:	Helenelund 7:9
Funktion:	Kapell
Byggår:	1969
Yta:	672+685 m ²
Adress:	Garnisonsbacken 3 och Griftegårdsstigen 2

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	oljepanna RME
Ventilation:	tilluft
Styr och regler:	tidsstyrd
Varmvatten:	olja och direktverkande el

BV-id 129454	Garnisonskapellet
Fastighet:	Helenelund 7:9
Funktion:	Kapell
Byggår:	1922
Yta:	82 m ²
Adress:	Griftegårdsstigen 6

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	direktverkande el
Ventilation:	frånluft
Styr och regler:	tidsstyrd
Varmvatten:	direktverkande el

BV-id 129457	Silverdal personal
BV-id 129456	Silverdal verkstad
BV-id 129463	Silverdal väntrum
Fastighet:	Helenelund 7:9
Funktion:	Personalutrymmen och verkstad
Byggår:	1960-tal
Yta:	144 + 235 + 43 m ²
Adress:	Griftegårdsstigen 7

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	Direktverkande el
Ventilation:	FTX och frånluft
Styr och regler:	tidstyrd
Varmvatten:	direktverkande el

BV-id 129490	Stillhetens kapell södra delen
BV-id 129491	Stillhetens kapell norra delen, Bårhus
Fastighet:	Norrviken 2:7
Funktion:	Kapell och bårhus
Byggår:	1917, tillbyggt 1973
Yta:	76 +94 m ²
Adress:	Johan Berndes väg 1

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	Direktverkande el
Ventilation:	?
Styr och regler:	?
Varmvatten:	direktverkande el

BV-id 129495	Personalbyggnaden nya
Fastighet:	Norrviken 2:15
Funktion:	Personalbyggnad
Byggår:	1950-tal
Yta:	185 m ²
Adress:	Johan Berndes väg 1

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	Fjärrvärme
Ventilation:	FTX
Styr och regler:	Tidsstyrd
Varmvatten:	fjärrvärme

BV id 129496	Personalbyggnaden gamla
Fastighet:	Norrviken 2:15
Funktion:	övrig verksamhet
Byggår:	1920-tal
Yta:	331 m ²
Adress:	Johan Berndes väg 1

MILJÖPÅVERKANDE INSTALLATIONER

El:	SEOM Bra miljöval
Uppvärmning:	fjärrvärme
Ventilation:	frånluft
Styr och regler:	tidsstyrd
Varmvatten:	fjärrvärme

Miljöaspekt: Delar av en organisations aktiviteter/verksamhet som kan påverka miljön (aktivitet som har en miljöpåverkan) en betydande miljöaspekt är en miljöaspekt som har eller kan ha en betydande miljöpåverkan

Miljöpåverkan: varje gynnsam eller ogynnsam förändring i miljön som helt eller delvis orsakas av organisationens miljöaspekter. Miljöpåverkan kan antingen vara direkt eller indirekt.

Indirekt miljöpåverkan: Följande saker ger ingen tydlig påverkan på miljön, men kan ge en indirekt miljöpåverkan.

Insamling av kollekt eller en predikan ger i sig ingen miljöpåverkan, men indirekt kan det ge en positiv miljöpåverkan om kollekten används till åtgärder som

främjar hållbar utveckling, eller om predikan leder till att människor förändrar sitt beteende och blir mer miljövänliga.

Vid värdering av indirekt miljöpåverkan: Gör en uppskattning av hur mycket pengar/antal tillfällen eller motsv. som läggs på de olika delaktiviteterna (mängd).

Gör sedan en bedömning av vilken potential del finns för att främja hållbar utveckling per krona/tillfälle eller motsv.

Värdera de olika miljöaspekterna på en skala 1-3; där 1 förekommer i stor mängd och har stor potential, och 3 förekommer i liten mängd eller har liten potential. De som värderas 1 är verksamhetens betydande miljöaspekter.

Miljöeffekt: Miljöpåverkan leder till en effekt på miljön; en miljöeffekt, t.ex. resursbrist, klimatförändring övergödning eller hälsoproblem.

Nyckeltal/Mängd: För att kunna göra en värdering behöver man mäta/uppskatta mängden av varje delaktivitet. Många delaktiviteter kan mätas som årsförbrukning.

Andra exempel på hur man kan mäta:

- antal km uppdelat på olika färdmedel
- kg avfall för respektive fraktion per år

Allvarlighet: Gör en bedömning av miljöaspektens allvarlighet för miljön utifrån vilka miljöeffekter den leder till med hjälp av en skala 1-3; där 1 leder till allvarlig effekt och 3 till obetydlig effekt.

Värdering: De olika miljöaspekterna värderas på en skala 1-3; där 1 har en betydande påverkan på miljön, och 3 har en obetydlig påverkan. De som värderas 1 är verksamhetens betydande miljöaspekter.

I värderingen viktas miljöeffekten och mängden samman. Farligt avfall kan t.ex. ge en allvarlig effekt på miljön, men mängderna är mycket små. Värderingen blir en tvåa. Materialförbrukning har en mindre effekt på miljön, men mängderna är stora värderingen blir en etta.

Vid den första genomgången, då de betydande miljöaspekterna ska tas fram, är det viktigt att göra en så noggrann uppskattning av mängderna som möjligt. Försättningsvis, som uppföljning, behöver man bara ta fram nyckeltal för de betydande miljöaspekterna (värdering 1). För sin egen skull det givetvis bra att fortsätta ta fram nyckeltal även för andra miljöaspekter som är lätta att mäta, t ex. el- och vattenförbrukning.

Miljöaspekt	DIREKT Miljöpåverkan	Delaktivitet	Mängd	Värdering	Nyckeltal	Kommentar
Transporter	Förbrukning av ej förnybara resurser -> resursbrist Utsläpp av växthusgaser -> klimat förändring Hälsopåverkande utsläpp -> försurning, övergödning, hälsoproblem	Konfirmationsresor, båt				Bunge
		Konfirmationsresor buss				Kåfalla, Stora strand
		Övriga gruppresor buss				Vinterläger
		Övriga gruppresor tåg				
		Körresor				Tåg/buss
		Taxiresor				
		Km-ersättning				
		Godstransporter				
		Kyrkans egna fordon				
Material förbrukning	Resursförbrukning vid tillverkning -> resursbrist Utsläpp vid tillverkning, användning och avfallshantering ->påverkan på luft, mark och vatten Restprodukter (se avfall)	Eldningsolja Silverdal RME				
		HVO-diesel till maskiner				
		Kontorsmaterial				
		Mat				
		Hygien, kemikalier				
		Restprodukter (se Avfall)				
		Godstransporter (se Transporter)				
Inköpta tjänster	Resursförbrukning vid tillverkning -> resursbrist Utsläpp vid tillverkning, användning och avfallshantering ->påverkan på luft, mark och vatten Restprodukter (se avfall)	Städning				
		Anläggningservice (El, regler, etc.)				
		Byggprojekt				
		GIP				
		Godstransporter (se Transporter)				
		Restprodukter (se Avfall)				

Elförbrukning	Förbrukning av ej förnybara resurser -> resursbrist Förbrukning av förnybara resurser (enegiråvaror från jord- och skogsbruk) -> resursbrist vid hårt utnyttjande Utsläpp av växthusgaser -> klimatförändring	Grön el				
		HVO eldningsolja				
		RME eldningsolja				
		Solceller				
Uppvärmningenergi användning	Förbrukning av ej förnybara resurser (fossila bränslen) -> resursbrist Förbrukning av förnybara resurser (enegiråvaror från jord- och skogsbruk) -> resursbrist vid hårt utnyttjande Utsläpp av växthusgaser (CO ₂) -> klimatförändring	Direktel (se elförbrukning ovan)				
		Fjärrvärme -.....				
		Vedeldning				
		Eldningsolja Silverdal RME				
Vatten förbrukning	Förbrukning av förnybara resurser -> resursbrist vid hårt utnyttjande Utsläpp till vatten -> övergödning	SEOM				
		Sollentuna k-g				
		Silverdal g-g				
Kyrkogårds skötsel	Påverkan på den biologiska mångfalden - -> positiv eller negativ Maskiner förbrukar icke förnybara resurser (fossila bränslen) -> resursbrist Utsläpp av växthusgaser (CO ₂) -> klimatförändring Hälsopåverkande utsläpp -> försurning, övergödning, hälsoproblem Utsläpp till mark och vatten av gödsel och kemikalier -> övergödning, förgiftning av mark och vatten Buller från maskiner -> stör människor och djur	Hårdgjorda ytor				
		Ängsytor				
		Perenner				
		Elfordon				
		HVO Diesel				
		Akrylatbensin				
		Bensin				
		Buller				
		Organisk gödning				
		Ogräsrensning manuell				

Krematoriet	Utsläpp av växthusgaser (CO2) -> klimatförändring Hälsopåverkande utsläpp -> förorening, övergödning, hälsoproblem	Rökgaser vid kremation				Planer och tankar finns att man vill samverka med andra församlingar med krematorier.
Avfall	Farligt avfall ger risk för utsläpp till mark och vatten vid deponering -> risk för förgiftning av mark och vatten Förbränning av avfall ger utsläpp till luft (CO2, partiklar mm.) -> klimat-och hälsoproblem mm. Material- och energiåtervinning bidrar till att sluta kretsloppet -> Resursbristen minskas	Matavfall				SE&M
		Avfall				
		Farligt avfall				
		Källsortering				Avtal Veolia

MILJÖASPEKT	Indirekt miljöpåverkan	Delaktivitet	Mängd	Värdering	Nyckeltal	Kommentarer
Pastoral verksamhet	Förkunnelse och undervisning som inspirerar att ta hand om skapelsen	Gudstjänst				
		Konfirmation				
		Kurser och föreläsningar				
Kyrkogården	Kyrkogårdens arbete med biologisk mångfald inspirerar					